

HELTAI GÁSPÁR FABULÁIBÓL - 1. rész

A kakasról meg a gyöngyről.

Egyszer egy kakas a szeméten kapargatván, ennivalót keresgéle magának. És találta egy szép gyöngyöt. Látván pedig azt, mondá: Bezzeg szép fényes kincset találtam. De mit tegyek vele? Nem adnék egy árpaszemet érte.

Értelme:

A bölcs Esopus e fabulával megcsúfolja a tudatlan és pallérozatlan népeket, kik semmi írást, avagy egyéb szép mesteri és bölcs dolgokat nem tanultanak és merthogy ítélet nélkül valók, meg sem is tudják azokat becsülni. És megelégesznek avval, hogy valami csekély mívésséggel ételt, italt és a mindennapi életre valót megtalálják. Mint a szebeni szűcs mondta volt, midőn a szép török lovat dicsérték vala előtte: Bizony szép és kellemes jószág volna, ha ködment tudna csinálni, de minthogy nem tud: Mire való ezokáért?

A farkasról meg a bárányról.

Egy valamelly farkas igen szomjas lévén, inni méne a patakra. Midőn ivott volna, alátekinte a dombról a patakon és nagy messze láta ott egy bárányt, hogy innék a patakból. Alásiete ezokáért a bárányhoz és monda annak: Miért zavarod fel a vizet énnékem? Miért nem hagysz

innom? Monda a nyavalyás bárány: Hogy zavaríthattam volna fel a vizet tenéked, holott ime én itt alant ittam a völgyben, te pedig ott fenn a dombon, ahonnan ide aláfol a víz? Monda a farkas: Micsoda? Lám, szembe mersz szállni velem. Miért szidogatsz? Monda a bárány: Jaj, nem szidlak én, jó farkas uram. Monda a farkas: Mind te, mind szüleid és minden nemzedet ellenségim voltanak énnekem. Az apád is ugyanezen bosszúságot művelé rajtam hat holnapokkal ezelőtt. Monda a bárány: A világon sem voltam én akkor. Monda tovább a farkas: Mindenütt kárt tész, vetésemet sem tarthatom meg miattad, mert mindenütt elrágod. Felele a bárány: Hogy hogy rághatom el a vetésedet, holott nincsen is fogam. Megbúsulván a farkas, monda: Pokol érjen okadásoddal. Bezzeg megfűzetsz. És legott megfojtá őt és megevé.

Értelme:

E fabulával mutatá meg a bölcs Esopus e világi dúsoknak és kegyetleneknek hamisságát és kegyetlenségét, hogy azok nem gondolván sem az Úristennel, sem annak igazságával, a szegény ártatlanokat minden ok nélkül megnyomorítják. Veszett nevét költik az ebnek, csak hogy megölhessék. Vagy megette a hájat az eb vagy nem, de mindenképpen pálcát keresnek neki. Pauper ubique iacet. Vagyis: A szegény mindenhol az porban hever. Jaj e nagy hamisságnak! Jaj bizony!

Az ebről meg a juhról.

A komondor beidézé a juhot a bíró elejbe. S az kérdeztetvén a bírótól, vádolni kezdé a juhot, mivel hogy egy kenyérrel tartoznék neki. A szegény juh tagadá, hogy valamivel is adósa volna az ebnek. Azt is monda, hogy soha szemével sem látta volna. A bíró bizonyágtételre bocsátá a pereseket. És midőn a komondor bégyűjtötte volna a tanukat, a törvénybe először bizonyáságu egy farkast állata bé. Ez vallván, monda a bírónak: Jó bíró uram. Ez juh állat igen bűnös állat. Jól tudom, hogy a komondor egy kenyeret kölcsön adott neki. Sőt enszememmel is láttam. Az eb másodszor egy kányát állata bé tanunak. Az is úgy valla, mint a farkas. Harmadszor pedig egy saskeselyűt állata bé tanuságtételre. Az pedig megszólítván a juhot, monda: Te bűnös állat. Miért tagadod meg az adósságot, holott tudod, hogy adós vagy véle. Ezokáért a bíró kimondá a szentenciát, a tanuknak hamis vallomások szerént. Tudniillik, hogy a juh tartoznék megfizetni az kenyeret a komondornak. Az ártatlan juhnak nem volt mit tennie, elmenvén, elnyirató gyapját és azt eladván, egy kenyeret vőn rajta és adá azt a komondornak. Ezenközben elérkezék a tél és a szegény nyavalyás juh mezítelen lévén, hideggel hala meg.

Értelme:

E fabula megjelenti, mint nyomorítják meg a hamis és kegyetlen emberek a szegényeket, kik ártatlanok lévén, nem tudják ügyüket forgatni, se magokat megoltalmazni nem tudják se törvényben, se a törvényen kívül. Minekokáért a szegény mindenha bűnös és bőrével kell fűzessen mindenért. Egy pokolban valók mind az hamis bírák, mind az hamis tanuk. Bizony nem sokat használ ezt mondani: Nem országunknak törvénye ez. Nem városunknak szokása

az. Jaj és örökkévaló jaj következik csak utánna! Így vagyon.

Az oroszlánról, a rókaról meg a szamárról.

Egybe társulának az oroszlán, a róka és a szamár és együtt menének vadászni. És mikoron egy szarvast fogtanak volna, monda az oroszlán a szamárnak, hogy tegyen osztályt. A szamár három részre osztá a szarvast. Látván ezt az oroszlán, vigyorogni kezdte és a fogait megmutatni. Igen megijedt és reszketett a szamár. Monda az oroszlán a rókának: Oszd meg te a szarvast, minthogy jól látod, a szamár semmit nem tud hozzá. A róka egybehányja vala mind a három részt és odaadá az oroszlánnak. Monda az oroszlán: Bezzeg jámbor vagy. Ugyan mesterséggel tudod az osztást. Hol tanultad? Felele a róka: A szamárnak ijedtsége és félelme tanított meg reája.

Értelme:

Azt jelenti ez a fabula, hogy felemáshoz ne társuljék senki. Mert nincsen orvosság a hatalmasság ellen. A magabíró dúsok nem gondolkodnak se törvénnyel, sem igazsággal, se tisztességgel, semmivel. Ez a válaszuk: Így akarom! Így legyen! E mellett azt is jelenti ez a fabula, hogy igen jó dolog, ha az embernek van magához való esze és a más kárán és veszedelmén tanul. Így vagyon.

Az egérről, a békáról meg a héjjáról.

Egy valamelly egér futos vala a patak mellett és örömet átalment volna a vizen, de nem lehete. Találván egy békát a parton, tanácsot kérde tőle, miképpen mehetne által. A béka vevén egy fonalat, odaköté az egérnek lábát az ő lábához, mondván: Ülj a hátamra és általviszlek, tartsd keményen magadat. Midőn az egér a hátára ült volna, a béka beszökellék a vízbe és úszni kezdte. De midőn a víznek közepén volna, alámerüle és az egeret kezdé maga után vonni a fenék felé. Eszébe vevén a nyavalyás egér, mi volna a békának szándékja véle, küzködni és tusakodni kezdte a béka ellen. Midőn ezokáért ketten ekképpen viaskodának a víz színén, egy héjja meglátá az egeret és alácsapván, hertelen elkapá és fel kezdé az égbe vinni. És ime tehát rajta függ a fonalon a béka is. És leülvén a héjja, megevé mind a kettőt.

Értelme:

E fabulával jelenti meg a bölcs Esopus, mi legyen a hamisságnak és álnokságnak jutalma. Mert igaz az Isten, ki mikoron látja, hogy valaki hamisságból másnak veszedelmére tör, áldott bölcsességéből úgy rendeli, hogy az ártani akaró igyekezetével nem másnak, hanem főképpen magának ártson. Igaz ezokáért a közmondás: Hogyha valaki a más ember lovának vermet ás, az önnön maga lovának nyaka szegetik meg benne. Jobb ezokáért az embernek jámbornak

lenni és felebarátjával igaz módon cselekedni, tiszta szívből, minden álnokság nélkül. Így vagy ez.

Az ebről meg az konc húsról.

Egyszer az eb szerencséjére találta egy szép konc húst. Szájába vevén azt, által kezde úszni a folyón. Midőn a vízbe tekintene, látá, hogy egy szép konc hús volna a vízben. Pedig nem hús vala az, hanem a szájabéli konc húsnak az árnyéka. És mikoron az árnyék után kapna a vízbe, kiesék az konc hús a szájából és a víz alávivé. És ekképpen megcsalatkozáék az eb és bánkódván kiméne a partra.

Értelme:

E fabula megmutatja, hogy minémű természetűek lennének a telhetetlenek. Hogy nem tudnak megelégedni az Úristen adta javakkal, hanem ide s tova kapkodván, a más ember marháját vadásszák és magoknak igyekeznek azt megkaparítani. De az Istennek akaratjából elveszítik azt is, ami azelőtt az övék volt. Így vagy ez.